

НЕИЗВЕСТЕН МАЛЪК НОМИНАЛ МОНЕТА НА МЕСАМБРИЯ ОТ ТИПА “ГЛАВА НА ДИОНИС ГРОЗД” (115/105 – 72/71 Г. ПР. Н. Е.) С КОНТРАМАРКА “РАК”, КОНТРАМАРКА ИЗПОЛЗВАНА ОКОЛО СРЕДАТА НА I В. ПР. Н. Е. В АПОЛОНИЯ ПОНТИКА

Ставри Топалов

Още в началото на колекционерската си дейност имах като цел издирване, придобиване и проучване на монетите на тракийските владетели и монетите на градовете от района на Тракия, отсичани в периода VII в. пр. н. е. При това специално внимание обръщах на монетите на трите най-значителни антични градове, намиращи се на територията на съвременна България, а именно Аполония, Месамбрия и Одесос.

Резултати от първите си проучвания в областта на тракийското монетосечение и история започнах да представям непосредствено след началото на 1970 г., по време на провежданата в клуба на Софийското нумизматично дружество просветна и изложбена дейност. Тогава ежесечно се изнасяха беседи за миналото от тракийските земи от едни от най-известните български изследователи, на които срещи присъстваха освен колекционери и интересувашите се от тази тематика граждани. Една от първите лекции, изнесена от проф. Хр. Данов, бе свързана с представяне историческите сведения за Месамбрия на Черно море. Като първия по това време отговарящ за просветната и изложбената дейност в дружеството, организирах едновременно с изнасянето на всяка лекция и на представянето на сбирка от монети на колекционери, при това монети свързани с тематиката на лекцията. В повечето случаи притежателят на представяната сбирка изнасяше кратък съпътстващ лекцията доклад, свързан с подредения от него нумизматичен материал. Изнасяните от научните работници лекции, както и кратките доклади от колекционерите, се съхраняваха в архива на нумизматичното дружество с цел включване в издаваните от дружеството брошури, списания и сборници, разпространявани в нумизматичните клубове в страната. Така бяха отпечатани десетина циклостилни бюлетени на дружеството и три сборника с изнасяните от научните работници доклади, като по неизяснени причини тогава не се издадоха подготвените сборници с докладите само на колекционерите. Някои от тези доклади по-късно се публикуваха

в други просветни и агитационни материали на дружеството, материали които се предоставяха и на останалите нумизматични организации в страната.

Тъй като изминаха много години от тази продължително провеждана до 1989 г. от нумизматичните организации просветна и изложбена дейност (осъществени бяха над 100 регионални и национални изложби, много клубни изложби и дори тримесечна изложба на антични и средновековни монети в чужбина), си позволявам с това въведение към настоящото проучване да припомня на имащите отрицателно мнение за дейността на няколко десетките български граждани, членове на над 100 нумизматични дружества в страната, за техния принос за даване по собствено желание достъп до притежаваните от тях нумизматични материали, както и за техните собствени проучвания за намиращите се извън музейните сбирки антични и средновековни монети. Имащите подчертан научен интерес колекционери на монети от това време постепенно преминаха от изнасянето на кратки популярни доклади към публикуването на значими проучвания, свързани с монетосеченето и историята от земите на древна Тракия. За пример ще отбележа, че трима от участниците в тази начална просветната дейност членове на нумизматичното дружество досега са публикували близо 450 статии в научни списания и са издали на свои разноси 56 студии, монографии и каталози. Не малък е и приноса на няколко десетки други колекционери с подчертани научни интереси, публикували отделни статии и издали студии или монографии.

Със съжаление следва да отбележа, че след 1989 г., в резултат на провежданата нова държавна политика в областта на проучване и опазване на културното наследство, вече не съществуват реални възможности за колекциониране от българските граждани на антични и средновековни монети, а поради това и непосредствен траен интерес към миналото от нашите земи. Не се подпомогнаха нумизматичните организации в тяхната дейност, довело до отнемане възможността да имат клубна база и да провеждат организационна, просветна и изложбена дейност. Преустанови се създаването на младежки секции от ученици и студенти, довело понастоящем да са останали само малцина дългогодишни колекционери на преклонна възраст. На гражданите и на колекциониращите антични и средновековни монети не се даде нужната информация за наложеното задължително деклариране и регистриране, както и не се предостави необходимия срок за деклариране и регистриране на притежаваните от тях културни ценности. В резултат на това се декларираха и частично регистрираха само около 60 нумизматични сбирки. Както отбелязахме, до 1989 г. организирани в нумизматични клубове и притежаващите сбирки от монети бяха няколко десетки български граждани. Това доведе до положението понастоящем да останат запазени и проучвани много малко от тези нумизматични сбирки, като за останалите вероятно липсва нужната информация какво е станало с тях.

След представеното до тук, считам за необходимо да покажа и пътя по който преминаха моите проучвания за монетосеченето и историята на Месамбрия, както и вероятно последния мой принос към тази тематика, свързан с публикуване на един неизвестен досега номинал бронзова монета на града,

контрамаркирана с рядко срещана контрамарка на съседната на Месамбрия Аполония. Сравнително по същият начин преминавах и поредиците от останалите ми проучвания (понастоящем над 400 статии и доклади, както и 34 студии и монографии), като считам за необходимо да покажа и какво бе отношението на част от работещите в държавните институции научни работници към проучванията на нямащите според тях нужното специализирано образование български граждани. Като дългогодишен отговорник за провежданата в нумизматичните дружества в страната просветна, експертна и изложбена дейности обръщам внимание, че почти по същия път премина дейността на много колекционери с научни интереси.

Освен изнасяните доклади в нумизматичните дружества и провежданите изложби с монети на Месамбрия от моята сбирка, до 1990 г. подготвих за печат четири статии, които бяха предложени за публикуване в списание "Нумизматика". След значително забавяне, две от тях бяха отпечатани през 1988 г. и 1991 г. Както установих по-късно, забавянето и непубликуването на тези проучвания бе поради подготвяната по това време дисертация за монетосеченето на Месамбрия от член на редакционната колегия на списанието. Двете от тези четири статии излезнаха едва след защитата на тази дисертация. Тъй като считах, че издирения и предаден за публикуване значителен нов нумизматичен материал, както и направеното му проучване имат съществено значение за монетосеченето на Месамбрия и особено за контрамаркираните от града монети, реших да обединя тези статии в малка монография с добавяне каталог на известните дотогава монети, отдавани на града. Придържайки се към текстовете от статиите и имайки за цел да публикувам по-бързо резултатите от тези си проучвания, не представих по най-пълния начин вижданията си за монетосеченето на Месамбрия в тази монография, издадена през 1995 г. Направих нужните допълнения през 1997 г. в монографията за контрамаркирането на монети от Западнопонтийските градове, както и в нейното продължение, а именно монографията от 2002 г. В някои от следващите си проучвания представих нови типове монети и контрамарки на Месамбрия, както и направените на тяхно основание нови изводи за монетосеченето и историята на града. В известните ми проучвания на работещи в държавни институти и музеи български изследователи, досега не се отбелязват както следва публикуваните от мен нови типове монети на Месамбрия и аргументираните нови виждания. Стига се дори дотам, че публикувана за първи път от мен и много съществена за установяване началото на монетосеченето на града монета, тя да не се представя с цитиране на тази първа публикация, а надълго и нашироко да се обяснява, как автора на новата публикация случайно е попаднал на фотография на тази монета, как е разбрал кои е фотографа, как е научил от него че е намерена в България, как я е проучил по фотоса, до какви нови изводи е достигнал, като едва накрая отбелязва, че същата монета е попаднала и "в полезрението на софийския колекционер Ставри Топалов", без да отбележи, че именно този колекционер (отдавна доктор в тази област на проучванията си), я е публикувал за първи път, при това заедно с други подобни неизвестни по това време малкономинални ранни монети, които до тогава в проучванията не се разграничаваха от

масово отсичаните сребърни монети на Месамбрия. На основание на извършеното от този софийски колекционер за първи път самостоятелно разглеждане на тези най-ранни монети на града, за първи път се представиха изводите, променящи значително вижданията за началото на отсичането на монети на Месамбрия. До сега този, а и много други подобни случаи, не са били обект на каквито и да е коментари от други български изследователи, работещи в същата област. И ако избягах да вземам отношение към този появил се през последните десетилетия предпочитан подход в работата на немалко научни работници, причина за това е че написаното остава и рано или късно нужните съпоставки и изводи могат да бъдат направени. Разбира се, ако има интерес това да бъде направено.

Преминавайки към представяне и проучването на неизвестния досега малък номинал бронзова монета на Месамбрия от типа “глава на Дионис грозд” се придържам към текста на предаденото от мен през 1985 в списание “Нумизматика” проучване “На коя Месамбрия принадлежат монетите от типа “глава на Дионис грозд”, статия отпечатана през 1988 г. (Топалов, 1988, 2734). В това проучване разгледах за първи път дотогава всички известни сведения определящи от името на кое антично селище се е считало, че са отсичани тези монети, както и представих аргументирани доводи, че това е Месамбрия на Черно море. По това време илюстрирах само по един екземпляр от всеки разглеждан тип собствена монета, като тук ще представя всички свои монети от този тип, спазвайки текстовете и фотосите от декларационните материали на монетната ми сбирка (*stmes раздел автономни монети на Месамбрия от сбирка Топалов*).

Известни са две антични селища, носещи името Месамбрия, а именно значителния полис на Черно море и малкото укрепено селище на Бяло море (Данов, 1968, 242, 247). Голямата разлика в икономическите и политическите възможности на двете Месамбрии бяха дали основание на изследователите до 1900 г. да отдават всички монети с името Месамбрия на града от Черно море.

През 1900 г. Д. Такела публикува една монета от типа “глава на Дионис грозд”, намерена в България, с предположението че тези монети са отсичани в Месамбрия на Бяло море, тъй като според него именно в този район е доминирал култа към Дионис, докато той не е бил разпространен в района на Месамбрия на Черно море (Tachella, 1900, 258).

Това ново определение е прието от Б. Хед, Е. Баблон, Д. Хил, Н. Мушмов и В. Швабахер. По-късно, публикувайки една подобна контрамаркирана монета, В. Швабахер променя мнението си, като счита, че тези монети са отсичани в Месамбрия на Черно море (Schwabacher, 1942, 97).

През 1946 г. Т. Герасимов не коментира виждането на В. Швабахер и се придържа към наложилото се дотогава мнение, че тези монети са отсичани в Месамбрия на Бяло море. В появяващите се след това проучвания на български изследователи се приема, че монетите от типа “глава на Дионис грозд” не са отсичани в Месамбрия на Черно море (Герасимов, 1950, 2930; Драганов, 1980, 715). В своята дисертация “Монетосеченето на Месамбрия през елинистическата епоха (25072/71 г. пр. н. е.)” Ив. Карайотов с едно изречение отбелязва съществуването на монети от типа “глава на Дионис грозд”, които някои

изследователи отдават или на Месамбрия на Егейско море или на Месамбрия Понтика, но не ги включва в разглеждането и каталога на монетите на Месамбрия от дисертацията (Карайотов, 1985). Те са разглеждани като отсичани в Месамбрия на Черно море в по-късните му публикации (Карайотов, 1992, 47; Karayotov, 1995; Karayotov, 2009), т. е. след статията ни в списание “Нумизматика” (Топалов, 1988, 2734). В тази своя статия представих голям брой доводи за отсичането на монетите “глава на Дионис грозд” в Месамбрия на Черно море, като тук ще отбележим само ненамирането на подобни монети в района на Бяло море (информация изпратена по моя молба от уредника на нумизматичния кабинет в Атина проф. Турацоглу, запознат с това ни проучване от преди отпечатването му, информация изпратена с писмо от 08.12.1985 г.) (по-подробно представяне на изложеното до тук в Топалов, 1988, 2734; Топалов, 1995, 2843, 99101, 107118).

В същите проучвания публикувах бронзова монета от типа “глава на Дионис грозд” с необичайно голямо ядро и необичайно изображение на главата на Дионис. Според това проучване изображението на главата е подобно на това от късните емисии тетрадрахми на Месамбрия от типа “глава на Херакъл Зевс на трон”, в които Херакъл с изобразен с портретни черти на Митридат VI. Дотогава не бе установено отсичането на подобна емисия от подобни монети (Топалов, 1988, 2829; Топалов, 1995, 3132). Досега при коментиране на този монетен тип от други изследователи не е отбелязвано кой ги е публикувал за първи път и кой е направил първи извода, че главата на Дионис е с портретни черти на Митридат VI. По този повод в няколко редки случаи само се цитират проучвания, в които изобщо не се е представяло виждането, че главата на Дионис с портретни черти на Митридат VI, а само отдавна известния факт, че главата на Херакъл в някои от отсичаните в Западнопонтийските градове тетрадрахми от Александров тип от късните емисии е с портретните черти на понтийския владетел.

Първоначално ще представя всички тетрахаалкове от типа “глава на Дионис грозд” намиращи се в сбирката ми от монети на Месамбрия (*stmes раздел автономни монети на Месамбрия от сбирка Топалов*).

1.0. Бронзови монети октохалк на Месамбрия от типа “глава на Дионис вероятно с портретни черти на Митридат VI MESAM/BRIANWN грозд”

Обобщено описание на монетния тип

лице: Младежка глава на Дионис с бръшлянов венец надясно. Главата на Дионис вероятно с портретни черти на Митридат VI.

опако: MESAM (вертикално вдясно) BRIANWN (вертикално ляво). Между надписа грозд, над който се виждат два лозови листа, а под грозда цял лозов лист. В някои емисии буква или без букви.

1.1. Монета колекция Топалов. Надпис MESAM/BRIANWN. Отляво на грозда буквата Е. Главата на Дионис представена с портретни черти на Митридат VI, подобни на тези от късните тетрадрахми на Месамбрия. Добра запазеност на изображенията и надписа. Местонамиране в района на Бургаска област.

Тегло 11,33 г, диаметър 2223 мм, дебелина 4,5 мм, обр. 1.1

фотос мащаб 1:1, обр. 1.1

Монетата публикувана в Топалов, 1988, 2734; Топалов, 1995, 99.

2.0 Бронзови монети октохалк на Месамбрия от типа “глава на Дионис MESAM/BRIANWN грозд”

Обобщено описание на монетния тип

лице: Младежка глава на Дионис с бръшлянов венец надясно. Леко варвари-зиран стил на изпълнение.

опак: MESAM (вертикално вдясно) BRIANWN (вертикално ляво). Между надписа грозд, под който се вижда цял лозов лист. Отляво на дръжката на грозда D, отдясно W.

2.1 Монета колекция Топалов. Надпис MESAM/BRIANWN. Над грозда буквите D/W. Много добра запазеност на изображенията и надписа. Тъмна патина. Местонамиране неизвестно.

Тегло 6,48 г, диаметър 20 мм, дебелина 3,5 мм, обр. 2.1.

фотос мащаб 1:1, обр. 2.1

Монетата публикувана в Топалов, 1988, 2734; Топалов, 1995, 100, 1

2.2 Монета колекция Топалов. Надпис MESAM/BRIANWN. Над грозда буквите D/W. Много добра запазеност на изображенията и надписа. Светлозелена патина. Местонамиране в района на Несебър.

Тегло 7,89 г, диаметър 2122 мм, дебелина 4,0 мм, обр. 2.2

фотос мащаб 1:1, обр. 2.2

Монетата публикувана в Топалов, 1988, 2734; Топалов, 1995, 100, 2.

2.3 Монета колекция Топалов. Надпис MESAM/BRIANWN. Над грозда буквите D/W. Недобра запазеност на изображенията и надписа. Тъмна патина. Местонамиране в района на Варненска област.

Тегло 5,85 г, диаметър 20 мм, дебелина 3,0 мм, обр. 2.3

фотос мащаб 1:1, обр. 2.3

Монетата публикувана в Топалов, 1988, 2734; Топалов, 1995, 3.

2.4 Монета колекция Топалов. Надпис MESAM/BRIANWN. Над грозда буквите D/W. Недобра запазеност на изображенията и надписа. Тъмна патина. Местонамиране неизвестно.

Тегло 6,92 г, диаметър 19,5-21 мм, дебелина 3,5 мм, обр. 2.4

фотос мащаб 1:1, обр. 2.4

3.0 Бронзови монети октохалк на Месамбрия “глава на Дионис грозд” с кръгла градска контрамарка “глава на Деметра”, поставяна върху главата на Дионис за маркиране на отсичаните по времето на понтийския владетел монети на Месамврия и превръщането им в редовни монети на града по времето на римското доминиране в района на западнопонтийското крайбрежие.

Обобщено описание на монетния тип

лице: Кръгла контрамарка “глава на Деметра надясно”. върху глава на Дионис от монета на Месамбрия “глава на Дионис грозд”

опako: Следи от надписа MESAM/BRIANWN и изображение на грозд с листа. Магистратски монограм D/W.

3.1 Монета колекция Топалов. Кръгла контрамарка “глава на Деметра” с диаметър 8,0 мм, поставена върху долната част на главата на Дионис. Добра запазеност на изображението и контрамарката. Поради деформиране на ядрото при контрамаркирането от опаковата страна са запазени изцяло горната част от надписите и изображението на грозда. Зелена патина. Местонамиране в района на Бургаска област.

Тегло 5,25 г, диаметър 20 мм, дебелина 3,0 мм, обр. 3.1

фотос мащаб 1:1, обр. 3.1

Монетата публикувана в Топалов, 1997, 83.

3.2 Монета колекция Топалов. Кръгла контрамарка “глава на Деметра” с диаметър 8,0 мм, поставена върху долната част на главата на Дионис. Добра запазеност на изображението и контрамарката. Поради деформиране на ядрото при контрамаркирането от опаковата страна са запазени изцяло горната част от надписите и изображението на грозда. Зелена патина. Местонамиране в района на Бургаска област.

Тегло 6,21 г, диаметър 22-22,5 мм, дебелина 3,3 мм, обр. 3.2

фотос мащаб 1:1, обр. 3.2

3.3 Монета колекция Топалов. Кръгла контрамарка “глава на Деметра” с диаметър 8,0 мм, поставена върху долната част на главата на Дионис. Добра запазеност на изображението и контрамарката. Поради деформиране на ядрото при контрамаркирането от опаковата страна са запазени изцяло горната част от надписите и изображението на грозда. Поради поставяне напречна черта на клона на грозда, монограмът D/W може да се разглежда като DTW. Зелена патина. Местонамиране в района на Бургаска област.

Тегло 6,91 г, диаметър 19,5-21 мм, дебелина 4,0 мм, обр. 3.3

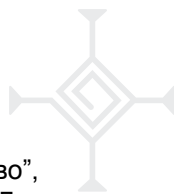
фотос мащаб 1:1, обр. 3.3

4.0 Бронзови монети октохалк на Месамбрия “глава на Дионис грозд” с кръгли градски контрамарки “шлем с грива наляво” и “глава на Деметра”, поставяни върху главата на Дионис за маркиране на отсичаните по времето на понтийския владетел монети на Месамврия и превръщането им в редовни монети на града по времето на римското доминиране в района на западнопонтийското крайбрежие.

Обобщено описание на монетния тип

лице: Кръгли контрамарки “коринтски шлем наляво” и “глава на Деметра надясно” върху глава на Дионис от монета на Месамбрия “глава на Дионис грозд”.

опако: Следи от надписа MESAM/BRIANWN и изображение на грозд с листа.

4.1 Монета колекция Топалов. Кръгла контрамарка “шлем с грива наляво”, поставена в средата на главата на Дионис и кръгла контрамарка “глава на Деметра”, поставена в долната част на главата на Дионис. Добра запазеност на изображението и контрамарките от лицевата страна. Поради деформирането на ядрото при нанасянето на двете контрамарки от опаковата страна са запазени само отделни части от надписа и изображението. Тъмнозелена патина. Местонамиране в района на Бургаска област.

Тегло 5,19 г, диаметър 20,521,5 мм, дебелина 3,0 мм, обр. 4.1.

фотос мащаб 1:1, обр. 4.1

Монетата публикувана в Топалов, 1995, 110; Топалов, 1997, 85, 2; Топалов, 2004, 212213, 3.

4.2 Монета колекция Топалов. Кръгла контрамарка “шлем с грива наляво”, поставена в предната част на главата на Дионис и кръгла контрамарка “глава на Деметра”, поставена в задната част на главата на Дионис. Добра запазеност на изображението и контрамарките от лицевата страна. Поради деформирането на ядрото при нанасянето на двете контрамарки от опаковата страна са запазени само отделни части от надписа и изображението. Тъмнозелена патина. Местонамиране в района на Бургаска област.

Тегло 7,48 г, диаметър 21,522,5 мм, дебелина 3,5 мм, обр. 4.2.

фотос мащаб 1:1, обр. 4.2

Монетата публикувана в Топалов, 1995, 110.

5.0 Бронзови монети октохалк на Месамбрия “глава на Дионис грозд” с кръгли градски контрамарки “шлем с грива наляво” и “глава на Деметра”, поставяни върху главата на Дионис за маркиране на отсичаните по времето на понтийския владетел монети на Месамврия и превръщането им в редовни монети на града по времето на римското доминиране в района на западнопонтийското крайбрежие. Същата монета пренасечена в монетарницата на Дионисопол като монета от типа “глава на градска богиня Деметра седнала на престол държи патера”

Обобщено описание на монетния тип

- лице: Глава на градска богиня с крепостна корона, като ясно личат контурите на изображението и контрамарките от използваната за надпечатване монета на Месамбрия. При завъртване на монетата на 180° се виждат контурите на лицето и косата с бръшлянов венец на главата на Дионис надясно. В задната долна част на главата на Дионис (съвпадаща с окото и носът на главата на градската богиня) кръгла контрамарка с диаметър 8 мм “глава на Деметра надясно”. В задната горна част на главата на Дионис се вижда по-голямата част от кръгла контрамарка с диаметър 8 мм “шлем с грива наляво”.
- опакo: ISIO (част от надписа DIONUSIO) (вертикално отгоре надолу в полето в дясно). Деметра облечена в богато надиплена дреха, седнала наляво на престол с крак оформен като лъвски крак, държи в лява ръка патера, а с дясна ръка се опира на разположен зад гърба и полукръгъл предмет (тъпанче (?)). Земна линия. Под земната линия надписа DIONUSOU. Надписите и изображението в голям вдлъбнат кръг. При завъртване на монетата на 120° ясно се виждат буквите BRIAN от надписа MESAM/BRIANWN на надпечатаната монета.

5.1 Монета колекция Топалов. Кръгла контрамарка “шлем с грива наляво”, поставена в средата на главата на Дионис и кръгла контрамарка “глава на Деметра”, поставена в долната част на главата на Дионис, която едва се забелязва след пренасичането, тъй като изображението е почти изцяло превърнато в глава на градска богиня. Сравнително добра запазеност на изображението на градската богиня и контрамарките от лицевата страна. Поради деформирането на ядрото при нанасянето на двете контрамарки от опаковата страна не са запазени следи от монетата на Месамбрия, а само отделни части от надписа и изображението на седящата Деметра от монетата на Дионисопол. Тъмнозелена патина. Местонамиране в района на Варненска област.

Тегло 6,99 г, диаметър 22,524 мм, дебелина 3,5 мм, обр. 5.1.

фотос мащаб 1:1, обр. 5.1

Монетата публикувана в Топалов, 1997, 8586.

По време на моята продължителна колекционерска дейност имах възможност да разгледам и придобия само една малкономинална бронзова монета на Месамбрия от типа “глава на Дионис грозд”. Изхождайки от големината на нейното ядро и от запазената част от изображението от лицевата страна, тя може да бъде определена за отсичана в Месамбрия в номинал дихалк в периода около средата на I в. пр. н. е. Съществува пълно подобие на представяне на изображението на главата на Дионис от многобройните октахалкове и тази дихалкова монета, отразяващо изработката на монетните печати в една и

съща монетарница, тази на Месамбрия на Черно море. Представяме нейното описание и фотоси.

- лице: Младежка глава на Дионис с характерно представяна коса, превързана с бръшлянов венец. Върху долната част на брадата кръгла контрамарка "рак".
- опako: Следи от ситен нечетлив надпис и изображение, което може да се приема, че представлява грозд. Поради малкия размер на ядрото и нанесения силен удар при контрамаркирането няма възможност да се даде по-конкретно описание на опаковата страна.

фотос мащаб 1:1

фотос мащаб 2:1, обр. 6.1

Монета сбирка Топалов. Местонамиране Бургаско. Номинал дихалк. Тегло 1,41 гр., диаметър 1415 мм., дебелина 2,0 мм., обр. 6.1

Стилът на представяне на изображението на главата на Дионис освен масово отсичаните октохалкове е много подобен и на стила на отсичаните в същия този период халкове "шлем насреща колело с четири спици", и халковете "глава на Атина пелта", имащи нисък релеф на изображенията.

Кръглата контрамарка "рак" стана известна от монетите намерени в некропола на Аполония (*Герасимов, 1946, 64; Герасимов, 1963, 338, 12301233*). Според проучванията ни тази контрамарка е използвана в монетарницата на Аполония около средата на I в. пр. н. е. (*Топалов, 1997, 105106, 108109; Топалов, 2002, 125126, 204*). Поради конфликтите между Месамбрия и Аполония, този необичаен тип монета на Месамбрия е контрамаркиран в монетарницата на Аполония и е превърната в неин монетен тип. Западащата по това време Аполония не отсича нови собствени типове бронзови монети, като само контрамаркира по-ранни свои собствени типове монети. Досега не сме срещали информация за контрамаркиране с "рак" на чужди на Аполония типове монети, както е случая с тази монета на Месамбрия.

В своите публикации до последните няколко години избягвах да излизам извън възприетото при представяне на едно нумизматично проучване. Ако това бе спазено и в настоящия случай, щеше да останат неизвестни полагащите не само от мен усилия за издирване на нов археологически материал,

затрудненията при неговото придобиване, затрудненията при неговото проучване, съдействията и несъдействията на работещите в същата област щатни научни работници. Щяха да останат неизвестни усилията на десетки български граждани, част от които и колекционери, да участват в процеса на издирване на отдавна несвързаните с местонамирането си археологически материали, да ги запазват, да дават достъп за тяхното по-късно проучване, да участват в тяхното публикуване. Нямаше изобщо да се поставя въпроса, доколко провежданата понастоящем политика за опазване и социализиране на културното наследство е това, което следваше да бъде, нямаше да се поставя за ново обсъждане какво трябва да се направи, за да се промени в положително отношение провежданата понастоящем политика. За да извършваш значими научни изследвания в коментираната област не е достатъчно да завършиш история или археология и да заемеш щатна длъжност в някои институт или музей. Достатъчно е да се направи съпоставка между големия брой завършващи тези специалности и съответно малкия процент от тях, които по-късно оставят забележим принос в тази област. Понастоящем буквално се отне възможността на българските граждани да създават трайни собствени интереси към издирване и проучване на намереното от миналото по нашите земи. А именно от граждани с подобни интереси, независимо от техния начален професионален път, след време могат да израстнат изследователи, които поради вътрешните си убеждения и поради своите възможности, ще имат много по-големи приноси от имащите нужното образование, но нямащи нужните собствени научни интереси завършили история и археология, обикновено незапочнали или непродължили да работят по-нататък в областта на своето висше образование.

ЛИТЕРАТУРА

1. Герасимов, 1946: *Герасимов Т., Антични монети с контрамарки от Долна Мизия и Тракия*, ИАИ, XV, 1946, 51-81.
2. Герасимов, 1950: *Герасимов Т., Неиздадени автономни монети на Месамбрия на Черно море*, ИНМБ, том I, 1950, 23-34.
3. Герасимов, 1963: *Герасимов Т., Съкровища от монети, намерени в България през 1960 и 1961 г.*, ИАИ XXVI, 1963, 257270, 1963.
4. Данов, 1968: *Данов Хр., Древна Тракия*, 1968.
5. Драганов, 1980: *Драганов Д., Автономни монети на Месамбрия от Кабиле*, ИМЮБ, т. III, 1980, 7-15.
6. Карайотов, 1985: *Карайотов Ив., Монетосеченето на Месамбрия през елинистическата епоха (250-72/71 г. пр. н. е.)*, кандидатска дисертация, 1985.
7. Карайотов, 1992: *Карайотов Ив., Монетосеченето на Месамбрия*, 1992.
8. Топалов, 1988: *Топалов С., На коя Месамбрия принадлежат монетите от типа "глава на Дионис грозд"*, "Нумизматика" 3 1988, 2734.
9. Топалов, 1995: *Топалов С., Месамбрия Понтика. Приноси към проучване монетосеченето на града VI в. пр. н. е.*, 1995.
10. Топалов, 1997: *Топалов С., Принос към проучване контрамарките на Западнопонтийските градове Аполония, Месамбрия и Одесос III в. пр. н. е.*, 1997.

11. Топалов, 2002: *Топалов С., Нови приноси към проучване контрамаркирането на монети в района на Западнопонтийските градове през III в. пр. н. е.*, 2002.
12. Karayotov, 1995: *Karayotov Jv., The coinage of Mesambria*, vol. I, 1995.
13. Karayotov, 2009: *Karayotov Jv., The Coinage of Mesambria, Vol. II, Bronze coins of Mesambria*, 2009.
14. Schwabacher, 1942: *Schwabacher W., Mesembria on the Aegean!*, Num. Chr., 1942, 94-98.
15. Tachella, 1900: *Tacchella D., Monnaies inedites de Cabile et de Mesembria*, *Revue numismatique*, 1900, 257-259.

